

11 Responsio ad Argumenta Cyr. Spang.
 eæ sua oua excludenda furtim supponit. Is autem nostra senten-
 tiæ sua subscriptione maximum robur addit: cap. 1. Gen. Pecca-
 tum feditatem appellat. Feditatem (inquit) annexam corpori-
 bus & animis sentiamus Peccati esse pœnam. Cap. 4. Peccatum
 Accidens esse asserit, cum inquit: Tamen spirituales homines
 distinguere debent, inter Peccatum Originale & creaturam. Ac
 mansit in natura corrupta, generatio: sed ACCESSIT il-
 lud Diaboli venenum, pruritus carnis, & fæda libido. Item: Qui
 isto veneno Peccati Originalis, à plâta pedis, vsq; ad verticem inse-
 ti sumus, siquidem in natura integra hæc ACCIDERE.
 Possent quidem plura huius rei in medium produci suffragia,
 sed quia molestus est & medicus furenti phrenetico, nec (vt in re-
 bus ciuilibus) numerandæ, sed ponderandæ sunt sententiæ, digi-
 tum saltem intendisse sufficiat. Quod si atrocius, quàm in tali
 disputatione conueniebat, in aliquem inuectus sum, aut præter
 mansuetudinem & modestiam Theologo dignam tumultuosius
 aliquid dixi: non mihi hoc imputet, sed occasione, quæ non tam
 obtulit, quàm efflagitauit. Proximum nunc est, vt Flacciani
 reprobæ mentis pœnas expectent. Quas quidem optarim, vt ef-
 fugere possent, sed obstinata obfirmataq; veritati aduersandi li-
 bido ita constrictos tenet miseros homines, vt saniora consilia, re-
 sipiscentiæ suadentiæ, nec velint, nec possint admittere. Suo igi-
 tur exitio, in quod præcipites ruunt, relinquendos censeo. DE.

V S Opt. Max. Ecclesiam suam, inter hæreticorum
 rabiem constitutam clementer per IESVM

CHRISTVM Filium suum.

protegat, AMEN.

FINIS.

Disputatio De viribus humanis.

AVTHORE ET PRÆSIDE,

REVERENDO

VIRO, D. THEODORICO SNE

PFIO, DOCTORE ET PROFESSORE THEOLOGO, IN

Academia Tubingensi, Præceptore suo reuerenter colendo,

4. Maij. in Aula noua, hora sexta matutina, exer-
 cendi ingenij causa, iuuante DEO, re-
 spondere conabitur,

M. IOSEPHVS CÖLLINVS
 Flachtensis.

TUBINGÆ
 Apud Georgium Gruppenbachium.
 Anno 1582.

DISPUTATIO DE VIRIBVS HVMANIS, EX LOCO D.

PAVLI AD PHILIPPENSES SECVNDO:

Deus est, qui agit in nobis velle
& perficere.

Propositio prima.

Vemadmodum in primis hominibus, ad imaginem Dei creatis, multa ornamenta cernebantur: ita libertate etiam arbitrij præditi fuerunt, ut quod vellent, liberrimè facerent.

2. *Sed cum fraude astutissimi hostis impuls, libertate illa sua aburerentur, ac id, quod rerum summus opifex, in mandatis dederat, neglexissent, libertatem illam amiserunt.*

3. *Quamquam enim post illam etiam cladem, miseri mortales ad peccata sponte feruntur, & præcipites ruunt, ac ea ratione ad malum liberi dici possunt: tamen in electione earum rerum, quæ ad bene beateq; viuendum pertinent, libertate illa laudata, planè exuri & spoliati sunt.*

4. *Et quidem in tantam, ea in parte, infelicitatem inciderunt: ut nisi Deus ipsorum animos reformauerit, in rebus spiritalibus, quæ Deo verè probantur, ne ad minimum quidem conatum elaborare possint.*

5. *Nec hoc ingenio excogitatum attulimus: sed cum ex alijs scripturæ locis, tum verò in primis D. Apostolo Paulo, exploratum certumq; proposuimus.*

6. *Is enim Philippensibus scribens, his verbis usus est: Deus est, qui agit in vobis, & ut velitis, & ut efficiatis, pro bona voluntate.*

Philip. 2.

7. *Similem sententiam habet capite primo ad Philippenses: Is (inquit) qui cepit in nobis opus bonum, perficiet usq; ad diem Iesu Christi.*

Philip. 1.

Disputatio de

8. Videmus ex his Paulum, Deum in solidum facere auctorem, eorum conatum, qui laudabiles in homine existunt.

9. Nam cum Paulus dicit, Deum in nobis efficere, ut velimus: non facultatem illam animæ intelligit, qua homines velle & eligere aliqua possunt: sed de ea ratione, ut laudabilia, Deo grata eligant.

10. Nam si vires humanæ, ad felices illos conatus, elaborare possent: non ascriberet hoc Apostolus diuino beneficio.

Iohan. 15.

11. Repetiuit haud dubie his verbis Paulus *ὑπομνήματα* Christi dicentis: Sine me nihil potestis facere. Sed Apostolus id, quod Seruator Dominus generaliter dixerat, in membra partitus est: ut ostenderet, & initia & progressionem, in veris vitæ rationibus Deo ascribendas esse.

Aug. lib. 2. de
peric. cap. 13.

12. Diuus etiam Augustinus in eis libris, quos de persecutoria scriptis, Paulinam illam sententiam, quam supra attulimus, ita intelligit: ut in conuersione hominis, soli Deo gloriam, nihil autem humanis viribus relinquat.

13. Hac autem sunt eius verba: Deus est, qui operatur in nobis, & velle, & operari, pro bona voluntate. Nos ergo volumus, sed Deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, sed Deus in nobis operatur & operari, pro bona voluntate.

14. Nam & Apostoli verba, ubi dicit *ὅτι τὰς ἐνδοξίας*, ostendunt, Paulum omnia benignæ & clementissimæ voluntati Dei tribuere.

15. Hac de viribus humanis sententia, & Pelagij damnatam hæresin, cum superbia coniunctam, tollit: & gloriam soli Deo tribuit, ad quam toto vitæ nostræ curriculo, enitendum nobis est.

16. Vidit hoc etiam insignis ille, cuius supra verba attulimus, scriptor. Nam ijs quæ posuerat, statim subiungit: Hoc nobis expedit & credere & dicere, hoc est *ἐπί* pium, hoc verum, ut sit humilis & submissa confessio, & detur *ΤΟΤΥΜ ΔΕΟ*. Cogitantes credimus, cogitantes loquimur, cogitantes agimus, quicquid agimus: quod autem attinet ad pietatis viam, & verum Dei cul-

tum,

Viribus humanis.

rum, non sumus idonei cogitare aliquid tanquam ex nobismet ipsis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Non est in potestate nostra cor nostrum, & nostra cogitationes.

17. Quanquam autem ea, quæ attulimus, ita sunt manifesta, ut de ijs nemo dubitare debeat: tamen & iam olim, & hodie etiam satis multi, non soli Deo laudem conuersionis tribuunt: sed conatus etiam humanos, in societatem eius laudis adscribere volunt.

18. Docent enim illi, in conuersione hominis, cum diuino auxilio, concurrere etiam alias causas effectrices, rationem videlicet & voluntatem nostram, quæ causa Domino in sarcinendis nostris damnis cooperentur.

19. Pontificij autem statuunt, voluntatem semel à Domini spiritu emendatam, proprijs iam conatibus & viribus, Spiritui sancto cooperari.

20. Quanquam autem illi auctoritatem D. Pauli, aperte repudiare non audent: tamen palam sententiæ Apostolicæ repugnant. Nam ea nullam in conuersione partes, homini relinquit.

Ierem. 9.
1. Corinth. 1.
2. Corinth. 10.

21. Nos autem Ieremiam, Paulum, & Augustinum secuti, statuimus: in solo Domino gloriandum: nec in his tantis rebus, ullam gloriolam homini relinquendam esse.

22. Et ne vno duntaxat in loco scripturæ, spem victoriæ ponere velle videamur (quamuis vel vna vox credentibus sufficere possit) alias quoque rationes, & quidem firmissimas illas, ex ipsis fontibus scripturarum desumptas, afferemus: sed ex cumulo paucas duntaxat allaturi, ne cum molestia longum faciamus.

23. Sed operæ pretium, nisi fallor, fecerimus, si rationes conuersionis, in tempora partiamur.

24. Inuestigandum ergo erit, quantum post primorum parentum fædam defectionem, vires humanæ, ad ipsam conuersionem emolumenti afferant: & quid post emendationem possint: postremo quæ sit in rebus humanis, quantum ad arbitrij libertatem attinet, futura, in sempiterno illo æuo, perfectionis ratio.

A iij

25. Nam

Disputatio de

25. Nam si intellecturi sumus, hæc omnia à Domini spiritu proficisci, non certè arrogabimus nobis ea, quæ homini nemini, sed duntaxat Numini debentur.

26. Primum autem certum est, non solum D. Paulum, in hac epistola ad Philipenses scripta; sed vniuersam scripturam, omnem vim libertatis, arbitrio humano in conuersione adimere.

27. Et si enim certum est, in hominis regeneratione, Deum mentem & voluntatem nostram in melius emendare: tamen vtrâq; inter causas effectrices illius nequaquam numeranda est: cum eam ad rem nihil emolumentum, impedimenti autem plurimum afferat.

28. Nam si scriptura, nostras hac in parte vires imbecilles, si languidas, si eneruatas diceret, satis hoc esset ad conuincendum errorem illum, in quo plurimi hærent: sed eas vocat emortuas. Ergo quàm diu in Adamo illo veteri sumus, in conspectu Dei & sanctorum, veluti mortui obambulamus.

29. Huius rei locupletissimus testis est Apostolus, qui ad Ephesios secundo scribit: Cum essetis mortui delictis & peccatis, in quibus aliquando ambulastis &c. Et id repetit in Epistola ad Colossenses. Quæ autem à mortuo vis, quæ efficacia expectari potest?

30. Et cum Paulus testetur, eos qui in carne sunt, Deo non placere: quomodo homo carnalis, ad obsequium Dei elaborabit, quod Deo probari possit?

31. Nec tamen cum vires hominis emortuas dicimus, facultates animi extinctas affirmamus: vt homo cum truncis & stipitibus comparandus videatur.

32. Certum enim est, & rationem & voluntatem in eis rebus, quæ captum earum non superant, & ingeniosas, & quàm cupidissimas esse: sed negamus illis facultatem in ijs rebus, quæ ad laudabiles Deo gratas rationes expetuntur. In ijs enim conatibus nihil est, quod ad nostras laudes auocare possimus.

Viribus humanis.

33. At verò scriptura sacra, nos hac in parte, etiam infra mortuos abiicit. Nam Apostolus testatur, concupiscentiam bellum indicere Deo: & carnem concupiscere aduersus spiritum. Roman. 8.
Galat. 5.

34. Neq; verò per concupiscentiam & carnem, duntaxat perturbatos illos concitatosq; motus intelligamus: sed ea etiam vitia, quæ in mente & intellectu hærent.

35. Cum enim Paulus in Galatis opera carnis recenset, inter cætera etiam cultum simulachrorum, sectas & inuidiam numerat, quæ non in illa belluina parte, quam vulgò carnem vocamus: sed ipso animorum recessu & latebris cernuntur. Augustinus autem palàm pronunciat, homines MENTE ESSE CARNALES. Galat. 5.
Augusti de ciuitat. Dei lib. 14.
cap. 2, & 3.

36. Ergo si Apostolo credimus, ita mens & voluntas nostra affecta est, vt in spiritualibus illis, bonos conatus, non modò non inueniet: sed eis etiam è diametro aduersetur.

37. Locus ergo Paulinus supra ex Philippensibus allatus, ita intelligatur: cum nos natura filij iræ, non solum ad conatum parum habiles simus, sed etiam repugnemus Deo, non posse Medicinam nostris malis afferri, nisi Deus & in initijs & progressu nobis adsit: & id quod in illo rerum nostrarum, primo naufragio amissum est, & restituat, & clementer largiatur. Ephes. 2.

38. Sed vt quæ hætenus allata sunt, ab vniuerso genere, ad vniuersum auocemus, partibus illustrabimus, quantum vires humane possint: & cum vniuersam Paulinam rectius intellecturi sumus.

39. D. Augustinus definit libertatem, facultatem esse rationis & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, malum ea desistente.

40. Ex hac definitione videmus libertatem arbitrij, à veteribus, duabus in rebus positam esse: in ratione rectè iudicante, & voluntate laudabiliter eligente.

41. Et sanè antiquitas, vocabulum arbitrij ad intellectum, libertatis autem ad voluntatem refert.

Iam si

Disputatio de

42. *Iam si ex fontibus sacrarum literarum, probari poterit, nec rationem, nec voluntatem, in iudicando, in delectu, circa res spirituales, aliquid laude dignum prestare posse: certum erit, nihil hac in parte, viribus humanis ascribi debere, nec tantopere libertatem arbitrij extollendam.*

43. *Ex eo etiam hoc conficimus, Deum in solidum nostrae libertatis auctorem constituendum, soli quod si quid à nobis cum laude fit, gloriam ascribendam esse: ut qui gloriatur, in Domino gloriatur.*

44. *Sed cum de his agimus, nemo existimet, nos homini in rebus externis eligendis, libertatem derogare: nam & stare & sedere, cibum capere & similia, quae ad vitam non sunt, eligere proprio arbitratu possumus.*

45. *Existimamus etiam, in urbanis rebus, quae in vita moribusque civilibus cernuntur, aliquid nostris viribus tribui posse.*

46. *Concedimus quoque in his, multos Ethnicos, apud homines, laudem commendationemque inuenisse.*

47. *Verum his etiam qualibuscumque conatibus, se opponit hostis ille mortalium perpetuus, multos transuersos ad nefanda scelera rapit: ut Neronem, Caracallam & alios.*

48. *Viderunt hoc etiam Ethnici aliqua ex parte: video (inquit Medea) meliora, proboque, deteriora sequor. Item illud adolescentis Terentiani, prudens, sciens, vidensque pereor, nec quid agam, scio.*

49. *Quamuis autem ea, quae à non renatis fiunt, suam in externa urbanaque vita laudem consequantur: tamen cum à fide non proficiantur, laudem sanctimoniae apud Deum non inueniunt.*

50. *Et licet in his simulachra quaedam probitatis sint, tamen cum Ethnici homines, ea non ad Dei gloriam, sed laudem suam adiunxerint, gratiam in Dei conspectu exuerunt: ut illi sancti nequaquam dici possint.*

51. *Sic eruditè disputat Augustinus: auarorum prudentiam & temperantiam, non esse virtutes: quia non fiant eo fine, quo debent:*

Viribus humanis.

debent, sed auaritia causa: ita virtutes Ethnicorum, quia non referuntur fide in Deum, esse peccata.

52. *Non minus etiam scitè ab eodem auctore scriptum est, impios non esse verè pudicos, quia scortentur à Domino.*

53. *Novimus etiam hypocritas ad congressus publicos conuenire, audire conciones &c. idque de industria facere, ut hominibus simulandi artificio imponant. Sed huius electionis & peruersi consilij non modò fructum nullum percipiunt, verum poenas etiam fatales suo tempore sensuri sunt: ut, qui Deo hominibusque illudere sint conati.*

54. *Egregiè ergo dixit Augustinus, Gentiles ponere oua, sed non in nido Ecclesiae, hoc est, sine fide.*

55. *Cum autem de libertate arbitrij agimus, eum in rebus honestis delectum intelligimus, qui Deo probari possit, & sancta opera efficiat.*

56. *Quaquam autem ratio & mens nostra, habeat novam: inuolans quasdam, & discrimen quoddam honestorum & turpium: tamen cum ad hypotesin ventum est, voluntas in delectu saepe aberrat, cum res non honestate, sed emolumento, & ijs quidem, quae duntaxat in hominum opinione sunt, metitur.*

57. *Hinc illud est, quod Poëta dixit: Propter regnum iustitiam etiam violandam esse.*

58. *Deinde etiam supra meminimus, quomodo ratione finis opera contaminentur, ut laudem apud Deum non inueniant. Nam superbia (ut scitè ab Augustino scriptum est) in rectè factis inuidiosissime obrepit: & ubi latatus homo fuerit in aliquo bono opere, se etiam superasse superbiam, ex ipsa letitia caput erigit, & dicit, Ecce ego vivo, quid triumphas? Iam si homo superbiae locum dat, his illa triumphat, & opera hominis omnem apud Deum gratiam exuunt.*

August lib. 4.
con. Iul. cap. 7.

August. in Psal.
84.

De natu: & gratia.

WBP
Opole

B

Nam

Disputatio de

59. Nam apud DEVM bona etiam opera gratiam omnem amittunt, cum animi elatio, gloriaq; studium, quod hominem socium diuinis laudibus ascribit, accesserit.

60. Videmus ergo, quam enervata sint vires humanae, ad praestandam externam etiam obedientiam, quae in moribus vitae urbana cernitur, & Deo probari possit.

61. Sed si de ratione, quam Philosophi quasi Dominam, & vitae ductricem faciunt, ex Apostolorum scriptis iudicandum est, quid quaeso laudis ei relinquatur?

62. Nam cum Apostolus confirmet, nos non idoneos esse, ex nobis ipsis cogitare quicquam, tanquam ex nobis ipsis, sed si aliquid idonei simus, id ex Deo esse, nihil certe tribuit rationi nostrae, cum cogitationes etiam pias ei adimat.

Aug lib. 2. con.
lul. col. 979.

63. Sic Augustinus ex Ambrosio sententiam egregiam repetit, inquit: Non enim in potestate nostra est cor nostrum, & nostrae cogitationes: quae improvisò offusae mentem animumq; confundunt, atq; aliò trahunt, quam tu proposueris, ad secularia reuocant &c.

Roman, 1.

64. Sed sunt tamen quaedam, in quibus mens nostra ad elegantes laudabilesq; progressus, elaborasse videri possit, ut quoddam mundi fabrica colligit esse Deum: verum in his id, quod utcumq; mente conceptum fuerat, profundissimis tenebris excipitur, & quasi absorbetur.

65. Nam vel Paulo teste intelligimus, quomodo illi, qui sibi ad exquisitissimas rationes eruditi videbantur, gloriam immortalis Dei transformauerint, non solum ad mortalis hominis similitudinem efflata, verum etiam volatilium & quadrupedum & reptilium.

66. Et ut in his rationis nostrae anilia sunt deliria: ita voluntas errores illos amplectitur, & mordicus tenet: & praeclare satisfacere sibi videtur: Si colendi Dei intentionem curamq; qualiscumq; tandem ea sit, habeat.

67. Locuple-

Viribus humanis.

67. Locupletiore de his testem asserere vix possumus, quam Augustinum, in prioribus libris, quos de Ciuitate Dei scripsit: in quibus stuporem Ethnicorum, circa sacra & cultum Deorum, depingit.

68. Sed si vires nostras, ad calculum seueriorem vocauerimus, & in reliquis, quae in spiritualibus rebus posita sunt, examinauerimus: quam illae erunt ridiculae? quam ad delirium ignorantiae & tenebrarum abiectae?

69. Agnoscit ratio, aliquo modo officiosos nos esse, in alios homines, debere: sed quantos cachinnos collit, cum ex Domini lege adferretur, proximos amandos, sicut nos ipsos?

70. Quanquam enim homines Ethnici fabulas quasdam de eis amicis, qui salutem suam pro amicis neglexerant, admirantur: tamen id excellentia quadam virtutis factum esse, nec à nobis requiri existimant.

71. Iam cum inimicis etiam benefaciendum esse dicimus, asferri non potest. Nam in animis humanis hoc Axioma est: Odio persequendos inimicos: amicis autem duntaxat benefaciendum esse.

72. Etsi autem & ab Ethnicis quaedam, ad imitationem accuratioris illius Philosophiae Christianae, facta videntur, & quidam benefecisse aduersariis suis scribuntur: tamen ea non à vero animi proposito, sed spe vel gloriae, vel emolumenti, profecta sunt.

73. Nam & in dolorum perpeffione, quidam incolumitatem neglexerunt: sed non erat ea vera patientia, quae laudis praemio, non virtutis amore accendebatur. Itaq; necesse fuit, eas Ethnicorum laudes, apud Deum prorsus euanescere, & veluti lichneolos oleo destitutos, extinguere: cum omnis gloria Deo debeatur, homini autem confusio.

B ij

Quid

Disputatio de

74. Iam verò Apostolus fatetur, ignoraturum se fuisse, Concupiscentiam esse peccatum, nisi lex dixisset, Non concupisces.

75. Quid autem in illa legis diligenti explicatione maius est, quàm quòd tacitarum etiam cogitationum rationem Deo reddere cogimur?

76. Quàm autem nostrarum mentium crassa ignorantia in his est, quæ ad salutem nostram requiruntur?

77. Tota ratio iustificationis, nostræ intelligentiæ ridicula est: neq; enim fieri posse existimat, ut alieno merito seruemur.

78. Nihil etiam tam exploratum habere opinamur, quàm quemlibet sua probitate æstimandum.

1. Corinth. 2. 79. Deniq; animalis homo, non accipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia siquidem illi sunt, neq; potest cognoscere, quod spiritualiter dijudicatur.

1. Corinth. 1. 80. Hinc fit, ut palàm Apostolus testetur, Dominum insuetasse sapientiam mundi huius.

Es: 29. & 28. 81. Et Dominus in Esaia testatur, reijcere se sapientiam sapientium, & intelligentiam intelligentium.

82. Cum ergo ipsius Sapientiæ iudicio, mens nostra inepta & stulta dicatur: quomodo nos eam in rebus spiritualibus sagacem & sapientem pronuntiabimus?

83. Nec debet libertas tribui ei facultati animæ, quæ nos in summam seruitutem, notitiam salutis animæ nostræ, conijcit, ut nullis fidei articulis credamus.

84. Nam mens nostra articulis fidei omnibus repugnat: quia rationes modumq; non intelligit.

85. Sed in his omnibus & hallucinationibus & erroribus rationis nostræ, voluntas veluti pedissequa plerunq; obsequitur.

86. Tanta est autem humanæ naturæ peruersitas, ut eis in rebus, quæ ad externos mores, quibus hominibus satis fieri potest, pertinent,

Viribus humanis.

pertinent, voluntas sepe rationi rectè suadenti, non obediat: in his autem, quibus ea toto cælo errat, libenter obtemperet & obsequatur.

87. Cum ergo & in genere, & in specie etiam ostenderimus, arbitrij nostri vires ita debilitatas, eneruatas, emortuas, & præterea etiam rebelles, ut aspirare ad Conuersionem nec possint, nec velint: nulla illis laus, sed duntaxat vituperatio, imò verò & pœna debetur.

88. Rectè ergo D. Apostolus in Philippenis, bonæ voluntatis authorem DEVM facit: Ipse inquit, operatur in nobis velle.

89. Sed Scriptura testatur. DEVM mentes etiam hominum illuminare, ut à nocte ignorantiae & mortis liberentur. Illumina (inquit David) oculos meos, nec obdormiant in morte. Psalm. 12. Et Paulus pro Ephesijs precatur, ut Deus gloriæ det ipsis spiritum sapientiæ & reuelationis, per agnitionem sui: illuminatos oculos mentium, ut sciant, quæ sit spes. Ephes. 2.

90. Statuamus ergo cum Paulo, Dominum in conuersione, per Spiritum sanctum suum, nos reformare in melius: & operari, ut & intelligamus & velimus id, quod ante volebamus.

91. Hæc Augustinus his verbis expressit: Non igitur tantummodo in hoc nos adiuuat DEVS, ut sciamus, quid agendum sit: verum etiam ut amando agamus, quod discendo iam scimus.

92. Ita verò in his elaborat Spiritus sanctus, ut non emendati duntaxat, sed regenerati dicamur.

93. Et in hanc sententiam Paulus scribit, Nos esse opus Domini, conditos ad bona opera, Item, esse nouas creaturas.

94. Quod tamen non ita accipiendum est, ac si in nouam substantiam abierimus, sicut sentiunt Enthusiastæ: sed quòd beluina feritatem exuerimus, nunc in seruitutem Domini, liberalem illam, obsequiumq; laudabile additi.

B iij

Esti

Iohan. 3.

Ephes. 2.

1. ad Cor. 5.

Galat. 6.

Disputatio de

95. *Etsi autem Dominus in conuersione nostra, verbo & Sacramento, veluti instrumentis vtitur: tamen ea primò & per se causa non sunt Conuersionis. Nihil enim in animis humanis efficiunt, nisi Spiritus sanctus verbum in mentibus nostris accenderit, & fidem fuerit largitus.*

a. Corinth. 2. 96. *Multi enim verbum sine emolumento, imò verò ad iudicium audiunt.*

97. *DEVS ergo operatur, vt nostra voluntas, in illo bonorum delectu, non aberrat: imò vt ea ex veteri homine in nouum transmutetur?*

Iohan. 6. 98. *Voluit hoc Christus, cum dicit: Nemo venit ad me, nisi pater meus, qui misit me, traxerit eum.*

99. *Est autem ea eiusmodi tractio, vt non inuitos trahat: nam voluntas coacta, voluntas non est.*

100. *Hoc tamen non ita est accipiendum, quòd Dominus eos, quos regenerare & conuertere vult, volentes inueniat: Sed quòd ex nolentibus & repugnantibus, volentes & dociles faciat.*

101. *Placet hìc etiam adferre Augustini sententiam, qui ad Bonifacium scribens confirmat, nostram voluntatem à Domino TRAHI, non DUCI. Et paulò post dicit, non id ea ratione fieri, vt homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed vt volentes ex nolentibus fiant.*

102. *Propterea etiam Paulus non dicit, Deus adigit & cogit suos, vt velint, sed operatur in ipsis velle.*

103. *Et sic quidem initia Conuersionis nostra Deo debentur: & cauendum diligenter est, ne homo de hac Domini gloria deliberare, ac auocare quid velit ad propriam laudem.*

104. *Sed tenendum est, non modò initia, sed progressionem etiam soli Domino acceptas ferendas esse.*

105. *Idcirco*

Viribus humanis.

105. *Idcirco dicit Apostolus, quòd efficiat in nobis etiam PERFICERE. Neq. enim satis esset, semel cœpisse, nisi in hoc pietatis studio nauiter pergeremus.*

106. *Hoc voluit etiam, cum ad Philip. cap. 1. scribit: Is qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsq. ad diem Iesu Christi.*

107. *Et Petrus testatur, Dominum instaurare, fulcire, roborare, stabilire suos, ne patiantur se afflictiones de gradu deiicere.* 1. Pet. 5.

108. *Videmus ergo, Deum in afflictionibus voluntatem nostram confirmare, ne in miseris languidior fiat: & proinde semper assistente nobis gratia opus est.*

109. *Hoc vult D. Augustinus, cum dicit, Deum trahere homines suis voluntatibus: sed quas ipse operatus sit.* Lib. de Corrept. & gra. cap. 11.

110. *Itaq. non existimandum est, voluntatem iam emendatam & renatam, in studio pietatis, ita cooperari Spiritui sancto, vt ipsa de suo aliquid, quòd non acceperit, afferat: quemadmodum bos alteri boui iunctus, suas vires ad extrahendum aratrum affert, & cum robore alterius coniungit: sed omnis conatus bonus in homine, opus est Spiritus sancti.*

111. *Ergo velle voluntatis est, bene autem velle Spiritus sancti. Et voluntas quidem cooperari Spiritui sancto dicitur, sed renata: & quidem ita, vt quòd in eius conatu laudabile est, Spiritui duntaxat sancto, qui mouet voluntatem, ascribendum sit.*

112. *Augustinus hæc ita proponit: Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur.* Aug. lib. de lib. arb. cap. 17.

113. *Ideo necessarium est homini, vt gratia Dei non solum iustificetur impius, id est, ex impio fiat iustus, cum redduntur ei bona pro malis: sed etiam, cum fuerit iam iustificatus ex fide, ambulet cum illo gratia, & INCUMBAT super ipsum, ne cadat.*

Dicit

Disputatio de

114. Dicit Augustinus Gratiā ambulare cum homine, sed ne nimium voluntati nostrae tribuere velle videretur, disertē addit, gratiā INCOMBERE super ipsum, ne cadat.

115. Non ergo probamus eorum sententiā, qui voluntati Synergiam talem tribuunt, quā ea sanata aliquid habeat, quod ad proprias laudes possit adiungere.

116. Ex his omnibus constat, cum in laudabilibus conatibus Spiritui sancto omnia accepta ferenda sint, voluntati autem nostrae ex proprijs viribus nihil, nomen liberi arbitrij, quando de non renatis agitur, inane esse: & arbitrium, quale à corrupta nostra natura proficiscitur, potius seruum, quā liberum dici debere.

August. lib. 2.
con. Iul.

Lib. 2. Retract.
capit. 1.

117. Augustinus certē scitē dixit: laboratum esse pro libero arbitrio, sed vicisse tamen gratiā.

118. In renatis autem dicere possumus liberum: rectius autem liberatum nuncuparemus, cum in eo Deus operetur velle & perficere, sicut habet sententiā Paulina.

119. Quamvis autem nostrum arbitrium liberatum sit, & Dominus largiatur, ut & velle & perficere possimus: tamen non existimemus, nos iam ad summam perfectionem peruenisse.

120. Neque enim ignota sunt Pauli querimoniae, quae extant ad Romanos septimo.

121. Nam manent & in renatis, reliquiae veteris Adami, quae cum renouato homine perpetuū bellum gerunt.

122. Hec pugna tam tristis & molesta sanctis est, ut Paulus cupiat ex hoc corpore morti obnoxio, exolui.

123. Vera autem non modò virium nostrarum, sed etiam totius hominis libertas expectanda est in illo sempiterno aeo: ubi mortale corpus nostrum, induet immortalitatem, & ab omni labe peccati purgabitur, & Deus erit omnia in omnibus.

Multa

Viribus humanis.

124. Multa aduersus ea, quae diximus, adferuntur: sed cum S. sanctus nunquam secum discrepet, fieri non potest, ut ea, quae contra apertas & solidas rationes Paulinas afferuntur, vera sint.

125. Nam si in nostra conuersione, & omnibus rationibus vitae nostrae, omnis gloria Deo debetur, & derogatur humanis conatibus: quomodo nobis arrogabimus, quod nostrum non est? cum oculus eius iudicis subterfugere non possimus, quia tacitas cogitationes nostras in conspectu habet: & de ijs etiam in illo tremendo Iudicio iudicaturus est?

126. Nam quod praecepta & adhortationes ex sacris adferunt, & Pontificij ex eo extruere conantur, quia Dominus imperet, liberum esse homini, in rebus & bonis & malis delectū, nam Deum impossibilia non praecepisse: nemo vel mediocriter doctus est, qui non intelligat, id nullo satis probabili colore, contra nos afferri: cum ex D. Apostoli Epistolis constet, legi diuinā non posse nostris conatibus satisfieri.

127. Certum etiam ex eiusdem scriptis est, mandata ideo proponi, ut nos de nostra imbecillitate & miseria commonefacere possimus, ut omne os obturetur, & obnoxius fiat totus mundus DEO. Rom. 3.

128. Quis autem non videt, legem nobis idcirco etiam proponi, ut normam vitae recte instituenda habeamus, ne ad figmenta cordis nostri, & opiniones de ingenio nostro confictas, conuersi, omnem & fructum & gratiam eorum, quae fecimus, apud Deum amittamus?

129. Similiter etiam adhortationes non probant, expeditum nobis esse id, quod in commonefactionibus illis est, sequi: cum Dominus ita suas cohortationes instituat, ut interim non velit nos obliuisci, quod absq. diuino auxilio, nihil vel laudabiliter instituere, vel cum approbatione absolueri possimus. Idem ut

C

ex Paulo

Disputatio de

ex Paulo supra docuimus, in sola Dei potestate, & benigna eius voluntate, positum esse.

130. Non debemus negligere D. Augustini scitè in hac parte utiliter & scripta, præferim illud, quod habet in libro de Natura & Gratia, cum inquit: Non Deus iubet, sed iubendo admonet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis.

131. Quid potuit autem ad eam rem luculentius afferri? quàm quod idem auctor habet in libro de libertate Arbitrij ad Valentinum cap. 16. Vbi cum aliquot sententias scripturæ attulisset, quæ aliquid tribuere arbitrio hominis videbantur, alias adducit, quæ soli Deo perficiendi facultatem ascribunt: & sic eas conciliat: Magnum (inquit) Pelagiani se scire putant, quando dicunt: non iubet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? sed ideo iubet aliqua, quæ non possumus, ut nouerimus, quid ab illo petere debeamus. Ipsa enim est fides, **QVÆ ORANDO IMPETRAT, QVOD LEX IMPERAT.**

132. Et ad locum Ecclesiastici: Si volueris, conseruabis mandata: non modò aliam ex eodem libro sententiam affert: Quis dabit in ore meo custodiam &c. sed solutionem verè theologicam addit: Certum (inquit) est, nos mandata seruare, si volumus, sed quis præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus. Et ibidem ex intervallo: Certum est, nos facere, cum facimus, sed ille facit, ut faciamus. Et rursus cum dicit: Faciam ut faciatis, quid aliud dicit, nisi auferam à vobis cor lapideum, unde non faciebatis, & dabo cor carneum, unde faciatis?

133. Simile est, quod habet in libris Confessionum: Tota spes mea, nisi in magna valde misericordia tua. Da, quod iubes, & iube quod vis. Et in fine capituli: Continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.

134. Quis non videt Augustinum locos eos scripturæ, qui vel mandatum, vel adhortationem habent, ita accipiendos iudicasse, ut

Viribus humanis.

interea de remedio & auxilio diuino cogitemus? & liberè confitemur, in Deo querendum esse, quod inuenire in nostris viribus & conatibus non possumus?

135. Volumus autem hæc afferre, ut intelligerent omnes, eas solutiones, quas nos ad aduersariorum obiectos locos afferimus, non domi nostræ natas, sed iam olim à magno illo Ecclesiæ lumine Augustino, aduersus Pelagianorum hæresin usurpatas esse.

136. Denique cogitemus semper, locos scripturæ obscuriores ad analogiam earum scripturarum exigendos esse, quæ quàm apertissimæ sunt: nec dubitationem ijs, qui dociles sunt, relinquunt: qualis sanè est, ille locus, quem ex Paulo attulimus.

137. Dominus Seruator, Redemptor & Liberator noster, Iesus Christus, clementer efficiat, ut virtutem libertatis veræ, quam ipse in animis nostris efficit, experiamur, & quotidie ad profectum elaboremus, ut cum gaudio & letitia aduentum ipsius expectemus, ac deposita tum omni peccati labe, innocentes, perfecti, & sancti cum ipso, in omnem æternitatem viuamus,

Amen.

F I N I S.